

ISSN 2311-5491

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Серія 5

Педагогічні науки:
реалії та перспективи

Випуск 88

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

ФАХОВЕ ВИДАННЯ
затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 886
від 02.07.2020 р. (додаток 7) (педагогічні науки, соціальна робота)

Державний комітет телебачення і радіомовлення України
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 23508-13348 ПР від 03.08.2018 р.

**Науковий журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)**

Офіційний сайт видання: www.chasopys.ps.npu.kiev.ua

Схвалено рішенням Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова
(протокол № 12 від 30 червня 2022 року)

Редакційна колегія:

- Биковська О. В.* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри позашкільної освіти, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Борисов В. В.* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики навчання, Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія;
- Гевко І. В.* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютерних технологій, Тернопільський державний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка;
- Захаріна Є. А.* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичних основ фізичного та адаптивного виховання, Класичний приватний університет;
- Дем'яненко Н. М.* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Кивлюк О. П.* – кандидат педагогічних наук, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, іноземних мов та соціально-гуманітарних дисциплін, Київський інститут інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»;
- Кононенко А. Г.* – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач науково-організаційного відділу, Інститут професійно-технічної освіти НАПН України;
- Макаренко Л. Л.* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформаційних систем і технологій, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Олефіренко Т. О.* – кандидат педагогічних наук, доцент, декан педагогічного факультету, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Савенкова Л. В.* – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Наукової бібліотеки Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Смирнова І. М.* – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-педагогічної роботи, Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія»;
- Фаст О. Л.* – кандидат педагогічних наук, доцент, проректорка з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;
- Хижна О. П.* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Занда Е. Рубене* – доктор педагогічних наук, професор Латвійського університету (Латвія);
- Андрушкевич Фабіан* – доктор педагогічних наук, професор, Опольський університет (Польща);
- Конрад Яновський* – PhD, ректор, Економіко-гуманітарний університет у Варшаві, (Польща);
- Мудрецька Ірена* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної освіти, Опольський університет (Польща).

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
Н 34 **М. П. ДРАГОМАНОВА.** Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Випуск 88. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 262 с.

УДК 37.013(006)

У статтях розглядаються результати теоретичних досліджень і експериментальної роботи з питань педагогічної науки; розкриття педагогічних, психологічних та соціальних аспектів, які обумовлюють актуалізацію поставленої проблеми і допоможуть її вирішувати на сучасному етапі розвитку освіти.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2311-5491

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

NAUKOWYI CHASOPYS

NATIONAL PEDAGOGICAL
DRAGOMANOV UNIVERSITY

Series 5

Pedagogical sciences:
reality and perspectives

Issue 88

UDC 37.013(006)
H 34

PROFESSIONAL EDITION

By Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No 886
dated 02.07.2020 (annex 7) (*pedagogical sciences, social work*)

The State Committee for Television and Radio-Broadcasting of Ukraine
Certificate of state registration of print media Series KB 23508-13348IIP dated 03.08.2018

The journal is included in the international scientometric database
Index Copernicus International (the Republic of Poland)

Official web-site: www.chasopys.ps.npu.kiev.ua

Approved by the Decision of Academic Council of National Pedagogical Dragomanov University
(Minutes No 12 dated June 30, 2022)

Editorial board:

- Bykovska O. V.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Extracurricular Education, National Pedagogical Dragomanov University;
- Borysov V. V.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy and Teaching Methods, Municipal Institution of Higher Education «Khorlytsia National Educational and Rehabilitational Academy» of Zaporizhzhia Regional Council;
- Hevko I. V.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Computer Technologies, Volodymyr Hnatiuk Ternopil State Pedagogical University;
- Zakharina E. A.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Theoretical Foundations of Physical and Adaptive Education, Classical Private University;
- Demianenko N. M.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy, National Pedagogical Dragomanov University;
- Kyviuk O. P.* – Candidate of Pedagogical Sciences, Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of Philosophy, Foreign Languages and Socio-Humanitarian Disciplines, Kyiv Institute of Intellectual Property and Law of the National University “Odesa Law Academy”;
- Kononenko A. G.* – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of Scientific and Organizational Department, Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine;
- Makarenko L. L.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Information Systems and Technologies, National Pedagogical Dragomanov University;
- Olefirenko T. O.* – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Pedagogy, National Pedagogical Dragomanov University;
- Savenkova L. V.* – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Director of the Scientific Library, National Pedagogical Dragomanov University;
- Smirnova I. M.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Deputy Director for Scientific and Pedagogical Work, Danube Institute of the National University “Odesa Maritime Academy”;
- Fast O. L.* – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector for Research and Teaching and International Cooperation, Lutsk Pedagogical College of Volyn Regional Council;
- Khyzhna O. P.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department, Professor of Theory and Methods of Music Education, Choral Singing and Conducting, National Pedagogical Dragomanov University;
- Zanda E. Rubene* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the University of Latvia (Latvia)
- Andrushkevych Fabian* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Opole University (Poland);
- Konrad Janowski* – PhD, Rector, University of Economics and Humanities in Warsaw, (Poland);
- Irena Mudretska* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Special Education, Opole University (Poland).

NAUKOVYI CHASOPYS NATIONAL PEDAGOGICAL DRAGOMANOV UNIVERSITY. *Series 5.*
H 34 *Pedagogical sciences: realias and perspectives.* Collection of research articles / the Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Dragomanov University. – Issue 88. – Kyiv : Publishing House «Helvetica», 2022. – 262 p.

UDC 37.013(006)

The articles deal with the results of theoretical studies and experimental work on pedagogical science; the disclosure of pedagogical, psychological and social aspects that cause actualization of the problem and help it to be solved at the present stage of education development of education.

The articles were checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com developed by the Polish company Plagiat.pl.

for a specific profession; studying and mastering the methods and means of using modern information and communication technologies in accordance with the needs of future professional activity; updating professional knowledge and skills taking into account the possibilities of cloud technologies; development of communication skills, collective work skills.

The article describes the stages, criteria, indicators and results of the pedagogical experiment of introducing the author's technology for the formation of professional competences by means of information and communication technologies among future accountants on the registration of accounting data.

Key words: pedagogical experiment, establishing stage, formative stage, criteria, indicators, results of pedagogical experiment.

УДК 364(1-87X075.8)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.22>

Кузьмін В. В., Кузьміна М. О., Балухтіна О. М., Баршацька Г. Ю., Щербина С. С.

СОЦІОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРАКТИЧНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Метою статті є розкриття питання змісту, потенціалу й логіки функціонування сучасних соціологічних та психолого-педагогічних технологій у практичній соціальній роботі. Практика соціальної роботи полягає в таргетованому, кейсовому професійному застосуванні цінностей, принципів і методів соціології, соціальної педагогіки та соціальної психології. Теоретичні й практичні напрацювання вказаних наук є основою для успішної соціальної практики, яка насамперед полягає в ефективному соціальному менеджменті. Успішне прикладне використання теоретичних знань у контексті соціальної практики перетворюється на технологію, яка має деяку універсальність дії з високою гарантією успішності застосування – за умови дотримання належної техніки імплементації. З'ясовано, що використання соціологічних та психолого-педагогічних технологій у практичній соціальній роботі забезпечує виконання фундаментальних функцій: соціальної діагностики (у межах цієї функції чільну роль відіграють соціологічні технології), соціальної терапії, соціальної реабілітації, соціальної профілактики та соціального консультування. Практика соціальної роботи означає професійну діяльність, спрямовану на підвищення, захист або відновлення здатності людей до соціального функціонування, незалежно від того, чи порушена вона через фізичні, екологічні чи емоційні фактори. Це професійне застосування наявних на сьогодні досягнень соціології, соціальної психології й педагогіки спрямоване на надання належної й відчутної соціальної допомоги як окремим людям, так і різним категоріям населення. У статті відзначено підвищення ефективності внаслідок максимально інтегрованого застосування технологій у парадигмі соціальної практики. Наприклад, використання досліджуваних технологій у комплексі з інформаційно-комп'ютерними технологіями, важливими в сучасному світі.

Ключові слова: психолого-педагогічна технологія, соціальна практика, соціальна робота, соціологічна технологія, технології соціальної роботи.

Кожна техніка виконання професійних завдань зароджується у спробі впоратися з якоюсь ситуацією, що вимагає практичної уваги та ефективного рішення. Практика досягнення професійних цілей стосується не теорії як такої, а питання отримання негайних і задовільних результатів роботи. Це вимагає прагматичного підходу: єдиним критерієм дієвості практичних методів є те, «працюють вони чи ні». Очевидно, однак, що будь-які успіхи застосування конкретних методів і технологій реалізації практичних цілей у роботі мають бути обумовлені застосуванням правильних принципів їх інтеграції в професійну сферу. Соціальні та психолого-педагогічні технології є наскрізними для багатьох галузей знання й практики людини (педагогічна сфера, політична, культурна тощо), однак у ніші практичної соціальної роботи має виразну специфіку імплементації.

Слушною є думка А. Й. Капської та ін. щодо необхідності класифікації соціальних технологій за типами й напрямками застосування [2, с. 17]. Однак, соціальні технології можуть бути класифіковані й за генезою – відповідно до сфери, у якій первинно виникла та чи інша технологія й із якої була переміщена як ефективний механізм вирішення практичних соціальних питань. Соціологічні та психолого-педагогічні технології можна назвати універсальними в соціальній галузі. Наприклад, такі їхні вияви, як технології соціологічної діагностики деякого соціального явища, технологія педагогічної дії, технологія превентивного психолого-педагогічного виховання, формування громадської позиції щодо питання суспільного життя (через таргетований інформаційний вплив, діяльність соціальних інститутів тощо) є конкретними зразками використання теоретичного знання, що сформувалося в парадигмі соціології як науки, соціальної психології та соціальної педагогіки, у практичній соціальній роботі. Також важливою є теза про те, що вирішення будь-якої соціальної проблеми передбачає залучення низки технологій у їх взаємному зв'язку та взаємній залежності [2, с. 19].

Загальною вимогою для всіх технологій практичної соціальної роботи є обов'язкова наявність у них визначеної мети, розуміння алгоритму імплементації й того, яким буде прогнозований результат застосування технології. Отже, технологія соціальної роботи є системою оптимальних способів якісного перетворення, трансформації, регулювання й унормування соціальних відносин та процесів у розрізі життя й діяльності людських індивідів. Така система способів дії має бути орієнтованою на соціальне обслуговування, допомогу й підтримку окремих представників соціуму та окремих соціальних груп, котрі перебувають у складній життєвій ситуації.

Дослідження питання використаних у практичній соціальній роботі соціологічних та психолого-педагогічних технологій актуальне, по-перше, з теоретико-узагальнювальною метою, по-друге, методологічно-конструктивною (фіксація та розвиток ефективних технологій у роботі фахівця з соціальної роботи), по-третє, праксеологічною (з метою розробки алгоритму їхнього застосування в щоденній соціальній практиці). Також у контексті цього треба згадати зазначене в чинному Законі України «Про соціальні послуги» поняття супервізії як професійної підтримки працівників, котрі надають соціальні послуги [6]. Така підтримка спрямовується на подолання труднощів у професійній діяльності, а також на аналіз та усунення недоліків, удосконалення організації практичної соціальної роботи. Розвідки з питань діяльності соціального практика теж є одним із важливих структурних елементів супервізії.

Метою статті є розкриття питання змісту, потенціалу й логіки функціонування сучасних соціологічних та психолого-педагогічних технологій у практичній соціальній роботі

Серед вітчизняних дослідників соціологічні та психолого-педагогічні технології сучасної соціальної роботи в Україні та світі вивчають О. М. Бойко [1], А. Й. Капська, Л. М. Завацька, С. В. Грищенко [2], О. А. Мурашкевич [4], Ю. В. Овод [5] та ін. У працях українських вчених помітний брак практичного бачення технології соціальної роботи та навіть брак диференційованого теоретичного розуміння того, що є технологією практичної соціальної роботи, та які технології наявні й уже застосовуються в різних аспектах роботи соціального працівника. Проблеми, які повинні мати чітке праксеологічне окреслення, висвітлені здебільшого описово. Немає також достатньо емпіричних досліджень щодо експериментального випробування ефективності тих чи тих соціологічних та психолого-педагогічних технологій.

Серед іноземних дослідників, зокрема у Л. Агу, та ін. давно побутує думка, що соціологія та соціальна робота настільки тісно пов'язані між собою, що цілком доказово можна стверджувати, наче соціологія та соціальна робота часто «говорять про те ж саме», тобто багато в чому перетинаються та стають тотожними щодо багатьох аспектів побутування [8, с. 690].

Я. Каллінікос та ін. стверджує, що технологічні артефакти або системи є втіленням операційних зв'язків усередині певної концептуальної парадигми (наприклад, соціуму), які виходять за межі інтерфейсу «люди-на-технологія» [14, с. 396]. Такі зв'язки тягнуть за собою численні ненав'язливі, кулуарні зв'язки, які уникають людської інтерпретації, але критично задіяні у відтворенні та контролі соціальних відносин. Технології в соціальній практиці залучають низку другорядних, не помітних на перший погляд системних зв'язків, які стають складними раціоналізованими втіленнями для структурування соціальних відносин і в цьому сенсі доповнюють інституційними способами управління соціумом, а іноді й конкурують із ними щодо поширеності та ефективності.

У праці «Динаміка соціальної практики: повсякденне життя і як воно змінюється» Е. Шав та інші автори наполягають на думці, що динаміка різних аспектів соціальної практики має нерозкритий потенціал для усвідомлення змін, що відбуваються в соціумі [17, с. 34]. Усвідомлення цього потенціалу залежить від засобів систематичного дослідження процесу трансформації та стабілізації соціальних процесів. Саме соціологія, досліджуючи соціальну практику, є інструментом регулювання відношень між різними соціальними групами.

Сучасні іноземні дослідження з питань технологій у соціальній роботі відрізняються оригінальністю підходів. Наприклад, у праці Х. Барроуз та Дж. Волгрена «Мистецтво як соціальна практика: технології змін» увага фокусується довкола питання того, як мистецькі практики ХХІ ст. можуть використовуватися з метою підвищення самосвідомості учасників соціуму, полегшення процесу соціалізації та взагалі на питанні того, як здійснюється нинішня соціальна менеджмент на основі нових технологій і цифрових практик [10, с. 45].

Водночас у науковій публікації Е.-К. Хесса теорії соціальної практики та психологічні концепції використовуються з метою урахування індивідуальних, соціальних та матеріальних факторів для реалізації ефективності технології соціального менеджменту та реалізації потенціалу енергоефективності [12, с. 184]. Висновки зроблені на основі застосування багатофакторного регресійного аналізу (статистичний метод, типовий для соціологічних досліджень) з використанням структури, яка бере до уваги соціологічні та психологічні чинники, котрі визначають енергоспоживацьку поведінку. Це яскравий приклад того, як на перетині соціологічних та психологічних (психолого-педагогічних технологій) знаходяться ефективні рішення, що впливають на ефективність здійснення практичної соціальної роботи.

Використання психолого-педагогічних технологій дослідження прошарків населення та застосування соціологічних стратегій інтерпретації емпіричних даних є універсальним методом для напрацювання тактичного дієвого управління в соціальній практиці. Так, у статті С. Самерські результати стосуються оздоровчої грамотності як соціальної практики, а висновки з дослідження зроблені на основі аналізу соціального та

емпіричного вимірів знань про здоров'я та охорону здоров'я [16, с. 2]. Вони ставлять під сумнів індивідуалістичну та раціоналістичну концепцію, що лежить в основі звичайних підходів до формування медичної грамотності в широких груп населення та дають чітке й доказове уявлення про те, що медична грамотність як соціальна практика є ситуативною і багатовимірною. Це вимагає диференційованого підходу і таргетованого психолого-педагогічного впливу на управління соціальною свідомістю в площині громадської системи охорони здоров'я.

Іноземні вчені, серед них М. Бострєм та ін. вивчають технології психолого-педагогічної дії на групи населення з метою порушити нежиттєздатні норми соціального буття, застарілі моделі поведінки, звички, практики, які сьогодні стоять на заваді досягненню сталого розвитку [9, с. 44]. Необхідно навчати соціальні верстви трансформації, а не тільки адаптації до умов та викликів, які характеризують сучасний світ. Підхід М. Бострєма є розвитком концепції трансформаційного навчання через інтеграцію інституційних соціальних структур, соціальної практики та перспективи конфлікту. Трансформаційне навчання є процесним, довготривалим і масштабним, складно й комплексно реалізовуваним. Міждисциплінарна соціологічна точка зору визнає важливість трансформаційного навчання для того, щоб спільноти, організації та окремі особи могли впоратися з глобальними проблемами сталості, визнаючи також можливості неминучих соціальних та особистісних конфліктів, пов'язаних із такою трансформацією. Завдання психолого-педагогічних технологій в такому разі – управляти також ризиками в процесі запропонованого трансформаційного навчання.

На основі низки проаналізованих праць необхідно зробити декілька висновків, а саме: 1) в сучасних працях помітне інтегроване використання соціології, соціальної педагогіки та психології для розробки теоретичних і практичних питань соціального менеджменту; 2) комплексне застосування напрацювань зазначених наук для практичної соціальної роботи дає змогу ширше бачити реальні проблеми в практичній соціальній роботі та ефективніше ними управляти; 3) у закордонних працях майже не використовується поняття соціологічної технології чи психолого-педагогічної технології, однак, вважаємо за доцільне вважати практичне застосування напрацювань у сфері соціології, психології та педагогіки в практичній соціальній роботі – для конструктивного соціального менеджменту – технологією, оскільки це відповідає термінологічному визначенню поняття «технологія» як застосування наукових знань у практичних цілях у конкретній сфері [15].

Мета статті – розкрити питання сучасних соціологічних та психолого-педагогічних технологій у практичній соціальній роботі. Мета передбачає дослідження того, як саме соціологічна наука та психолого-педагогічна ніша знання методологічно сприяє конструктивній організації роботи працівників сфери соціального обслуговування. Тобто в контексті системи соціальних заходів, котра займається сприянням, підтримкою і спектром послуг, що надаються соціальними службами окремим особам чи соціальним групам з метою подолання ними або принаймні пом'якшення через взаємодію з соціальними службами складних життєвих обставин, а також із метою підтримки соціального статусу та повноцінної життєдіяльності осіб та груп населення, що потребує додаткового соціального захисту й піклування.

Тема дослідження, на наш погляд, може бути висвітлена за двома магістральними лініями: *перша* – соціологічні технології в практичній соціальній роботі, *друга* – психолого-педагогічні технології в роботі спеціалістів соціальної сфери. Основними функціями універсальних соціальних технологій є соціальна діагностика, соціальна терапія, соціальна реабілітація, соціальна профілактика та соціальне консультування. Соціологічні технології є принциповими для забезпечення функції соціальної діагностики (соціологічні методи дослідження стану суспільства, соціологічна статистика й прогнозування). Натомість психолого-педагогічні технології домінують для виконання решти із зазначених функцій, тобто мають значно ширший спектр практичної дії.

Говорячи про практичну соціальну сферу, варто насамперед зазначити, що соціологія як наука та методологічний ресурс для інших галузей теоретичного й практичного знання відіграє чільну роль у підготовці соціальних працівників. Основною сферою інтересу соціології в широкому сенсі є саме суспільство в різних його онтологічних проявах і специфічних проблемних ракурсах. Особливості соціології, що вивчає людину в її соціальному бутті, як істоту соціальну, об'єктивно зближують, пов'язують її з соціальною практикою: по-перше, соціологія вивчає, аналізує, узагальнює дані щодо сучасного реального стану суспільства; по-друге, емпіричним шляхом соціологія досліджує соціальні відносини.

Цікавлячись суспільством загалом – як окремою онтологічною сутністю з цілим спектром різновидів суспільних відносин, соціологія має на меті дослідити соціологічні аспекти процесів у соціумі, зокрема, соціальні явища, соціальні зв'язки як відносини, що детермінуються соціальним становищем людського індивіда та мережі соціальних груп. Соціологічний моніторинг всіх структурних частин, усіх аспектів соціальної роботи є гарантією її надійності, здатності до прогресування.

Що може запропонувати соціологія галузі соціальної роботи як повноцінну технологічну допомогу? Досить зазначити, що чималий внесок у розвиток соціальної практичної роботи вже зробили накопичені соціологією історичні та описові дані. Дослідження походження суспільства, ретельне відстеження соціологією етапів культурної еволюції, статистичні та пошукові дослідження щодо численних ракурсів сучасного життя – усе це створило банк із величезної кількості матеріалів, які постійно використовуються соціальними працівниками як підґрунтя для вирішення соціальних проблем. Кожен значущий та менш важливий інцидент, що виникає в межах соціального буття людини, може бути зрозумілий лише у світлі соціального

середовища, частиною якого вона є. Велика заслуга соціології в тому, що вона уможливила пізнання сучасної сім'ї, сучасного міста та безлічі сучасних організацій і установ, з якими тісно взаємодіють адміністративні органи соціальної служби. Збір фактів, матеріалів, у край важливих для оперативних галузей соціальної роботи, теж є важливою соціологічною технологією, метою якої є діагностика й прогнозування. Метод кейсів, яким обов'язково оперує соціологія, але з яким безпосередньо стикаються служби соціальної роботи, є засобом, за допомогою якого можна відстежити ефективність та загалом релевантність зроблених соціологами прогнозів [7, с. 45].

Соціологія допомагає соціальним працівникам бути компетентними щодо соціального середовища, у якому ті проводять професійну соціальну діяльність, якою є загальна соціальна структура соціуму та якими є групи населення, що їх із погляду концептів соціального захисту та соціального пакету конкретної держави вважають соціально незахищеними чи такими, що потребують додаткової підтримки й контролю з боку соціальних служб [8, с. 690]. Отже, соціальна робота як окрема галузь діяльності порівняно з більш теоретизованою, узагальнювальною соціологією (до цієї тези не треба долучати хіба прикладну, емпіричну соціологію, роль якої досить вагома в загальній парадигмі соціологічного знання) є здебільшого прикладною.

Одна з основних відмінностей між соціологією та соціальною роботою полягає в тому, що соціологія зосереджена на дослідженні та представленні результатів, тоді як соціальна робота зазвичай зосереджується на наданні соціальних послуг особам, сім'ям та групам. Однак неодмінно основою та передумовою для здійснення практичної соціальної роботи є загальна соціологічна теорія, галузеві й спеціальні соціологічні теорії (треба наголосити на ролі розробок програм дослідження, їх організації, методах і техніках збору й обробки матеріалів). Унаслідок настільки тісного зв'язку між соціологією й соціальною практикою та неодмінного використання соціологічних технологій у практичній соціальній роботі виникла окрема інтегрована галузь знань – соціологія соціальної роботи [3, с. 108].

Практичне використання психолого-педагогічних технологій у контексті практичної соціальної роботи полягає в наданні освітньо-виховної допомоги соціальному становленню людини, груп людей, особливо тим, що потребують допомоги з боку органів соціальної опіки. Психолого-педагогічні технології зосереджуються на повсякденному житті особистості, аналізують її життєві ситуації та створюють такі зміни соціального середовища, які сприяють оптимізації розвитку особистості в соціумі та мінімізують невідповідність між індивідом і суспільством, знижуючи прояви девіантної поведінки. Важливим ракурсом є соціально-освітня допомога вразливим групам населення, виховна та психолого-моделювальна робота з маргінальними групами населення а також управління суспільною думкою на складних етапах життя соціуму.

Яскравим прикладом практичного застосування психолого-педагогічних технологій є їх застосування у взаємодії з сучасними інформаційно-комп'ютерними технологіями (ІКТ) під час пандемії коронавірусу, воєнного стану. Маються на увазі спеціальні заходи, які проводяться соціальними службами, соціальні відеоролики, які транслюються на телебаченні, у мережах тощо й мають на меті регулювання суспільною думкою та суспільними настроями, навчання спеціальних знань, які повинні мати широкі прошарки населення для збереження свого життя та життя рідних.

Основними функціями психолого-педагогічних технологій є:

- 1) превентивна (звести до мінімуму всі загрози оптимальному соціальному розвитку та запобігти девіантній поведінці);
- 2) компенсаційна (компенсувати всі недоліки, хиби та корегувати девіантну поведінку) [10, с. 27].

Розширена концепція розуміння психолого-педагогічних технологій дає змогу їх застосування не тільки для вирішення проблем патологічного характеру, менеджменту соціальної поведінки маргінальних груп, людей із потенційною та вираженою девіантною поведінкою, а також, насамперед на моделюванні толерантної та сприятливої для саморозвитку поведінки всього населення. Концепція повинна сприяти гармонії між потребами особистості та суспільства, моделюванні оптимального способу життя в конкретному суспільстві. Саме тому психолого-педагогічні технології використовуються під час здійснення просвітницької, інформаційної функції органами, що займаються практичною соціальною роботою.

Отже, соціологія, як і соціальна психологія та соціальна педагогіка, є основою для розуміння логіки здійснення практичної соціальної роботи. Завдяки соціологічним та психолого-педагогічним технологіям, що використовуються в соціальній практиці, відбувається взаємне збагачення між дисциплінами. Застосування соціологічних та психолого-педагогічних технологій у практичній соціальній роботі підвищує ефективність останньої, сприяє більш таргетованому, влучному впливові та швидшому досягненні цілей. Поточна публікація робить внесок у диференціацію технологій, що використовуються в соціальній практиці. Проте насправді їх значно більше, ніж заявлено у назві статті.

У подальших публікаціях доцільно проаналізувати та емпірично дослідити, як діють на перетині, сукупно соціологічні та психолого-педагогічні технології в поєднанні також з ІКТ (потенційно й іншими технологіями). Результати доцільно представити у вигляді кейсу з аналітично-узагальнювальною складовою. Доречно продовжити відстеження технік використання інструментарію соціології, психології, педагогіки, інших дисциплін для ефективного соціального менеджменту з метою утвердження сталого суспільства. Головним вектором уваги має стати практичне висвітлення запропонованих проблем.

Використана література:

1. Бойко О. М. Технології соціальної роботи в школі з сім'ями, які виховують дитину з інвалідністю. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2020. Вип. 1. № 3. С. 15–22.
2. Капська А. Й., Завацька Л. М., Грищенко С. В. Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах. Навчальний посібник. Київ : Вид. дім «Слово», 2011. 248 с.
3. Лукашевич М. П., Семігіна Т. В. Соціологія соціальної роботи. *Психологія і суспільство*. 2014. Вип. 1(55). С. 107–149.
4. Мурашкевич О. А. Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах : навчально-методичний посібник. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 202 с.
5. Овод Ю. В. Інноваційні технології у соціальній роботі. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2016. Вип. 3. С. 175–184.
6. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#n482> (дата звернення: 10.06.2022).
7. Шандор Ф. Ф., Жиленко Р. В. Соціологія соціальної роботи в системі соціологічних знань. Соціологія та соціальна робота в умовах національних та регіональних викликів: Матеріали доповідей та повідомлень міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27 вересня 2019 р.). Ужгород : Говерла, 2019. С. 110–111.
8. Agu, L. (2019). Book review: Ingleby, Ewan, Applied sociology for social work. *Journal of Social Work*, Vol. 19(5), 690–691.
9. Boström, M., Andersson, E., Berg, M., Gustafsson, K., Gustavsson, E., Hysing, E., Lidskog, R., Löfmarck, E., Ojala, M., Olsson, J., Singleton, B. E., Svenberg, S., Uggla, Y., & Öhman, J. (2018). Conditions for Transformative Learning for Sustainable Development: A Theoretical Review and Approach. *Sustainability*, Vol. 10, 44–79.
10. Burrough, X., & Walgren, J. (2022). *Art as Social Practice: Technologies for Change*. London: Routledge, 2022. 370 p.
11. Eubank, E. E. (1929). Some Contributions of Sociological Theory to Social Work. *Social Forces*, Vol. 7(4), 486–494.
12. Hess, A. K., Samuel, R., & Burger, P. (2018). Informing a social practice theory framework with social-psychological factors for analyzing routinized energy consumption: A multivariate analysis of three practices. *Energy research & social science*, Vol. 46, 183–193.
13. Ingleby, E. (2018). *Applied Sociology for Social Work*. London : SAGE Publications Ltd. 152 p.
14. Kallinikos, J., Hasselblad, H., & Marton, A. (2013). Governing social practice: Technology and institutional change. *Theory and Society*, Vol. 42(4), 395–421.
15. Merriam-Webster Dictionary. Technology. (2022). URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/technology>.
16. Samerski, S. (2019). Health literacy as a social practice: Social and empirical dimensions of knowledge on health and healthcare. *Social Science & Medicine*. Vol. 226, 1–8.
17. Shove, E., Pantzar, M., & Watson, M. (2012). The dynamics of social practice: Everyday life and how it changes. *Nordic Journal of Science and Technology Studies*, Vol. 1, 41–43. URL: https://acris.aalto.fi/ws/portalfiles/portal/31397450/The_dynamics_of_social_practice.pdf

References:

1. Boiko O. M. (2020). Tekhnolohii sotsialnoi roboty v shkoli z simiamy, yaki vykhovuiut dytnu z invalidnistiu [Social work technologies at school with families raising a child with a disability]. *Psychological and pedagogical problems of the modern school*, 1 (3), 15–22. [in Ukrainian]
2. Kapska A. Y., Zavatska L. M. & Hryshchenko S. V. (2011). Tekhnolohii sotsialnoi roboty v zarubizhnykh krainakh. Navchalnyi posibnyk [Technologies of social work in foreign countries]. Kyiv : Vyd. dim «Slovo», 248 s. [in Ukrainian]
3. Lukashevych M. P. & Semyhina T. V. (2014). Sotsiolohiia sotsialnoi roboty [Sociology of social work]. *Psykhologhiia i suspilstvo*, 1(55), S. 107–149. [in Ukrainian]
4. Murashkevych O. A. (2013). Tekhnolohii sotsialnoi roboty v zarubizhnykh krainakh : navchalno-metodychnyi posibnyk [Technologies of social work in foreign countries: a textbook]. Luhansk : Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka», 202 s. [in Ukrainian]
5. Ovod Yu. V. (2016). Innovatsiini tekhnolohii u sotsialnii roboti [Innovative technologies in social work]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: Pedagogichni nauky*, 3, S. 175–184. [in Ukrainian]
6. Pro sotsialni posluhy [On social services] : Zakon Ukrainy vid 17.12.2019 № 2671 (redaktsiia vid 27.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.
7. Shandor, F. F., & Zhylenko, R. V. Sotsiolohiia sotsialnoi roboty v systemi sotsiolohichnykh znan. Sotsiolohiia ta sotsialna robota v umovakh natsionalnykh ta rehionalnykh vyklykiv: Materialy dopovidei ta povidomlen mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii (m. Uzhhorod, 27 veresnia 2019 r.) [Sociology of social work in the system of sociological knowledge. Proceedings of the international scientific-practical conference (Uzhhorod, September 27, 2019)]. Uzhhorod : Hoverla, 2019. S. 110–111.
8. Agu, L. (2019). Book review: Ingleby, Ewan, Applied sociology for social work. *Journal of Social Work*, Vol. 19(5), S. 690–691.
9. Boström, M., Andersson, E., Berg, M., Gustafsson, K., Gustavsson, E., Hysing, E., Lidskog, R., Löfmarck, E., Ojala, M., Olsson, J., Singleton, B. E., Svenberg, S., Uggla, Y., & Öhman, J. (2018). Conditions for Transformative Learning for Sustainable Development: A Theoretical Review and Approach. *Sustainability*, Vol. 10, 44–79.
10. Burrough, X., & Walgren, J. (2022). *Art as Social Practice: Technologies for Change*. London: Routledge, 2022. 370 s.
11. Eubank, E. E. (1929). Some Contributions of Sociological Theory to Social Work. *Social Forces*, Vol. 7(4), S. 486–494.
12. Hess, A. K., Samuel, R., & Burger, P. (2018). Informing a social practice theory framework with social-psychological factors for analyzing routinized energy consumption: A multivariate analysis of three practices. *Energy research & social science*, Vol. 46, S. 183–193.
13. Ingleby, E. (2018). *Applied Sociology for Social Work*. London : SAGE Publications Ltd. 152 s.
14. Kallinikos, J., Hasselblad, H., & Marton, A. (2013). Governing social practice: Technology and institutional change. *Theory and Society*, Vol. 42(4), S. 395–421.
15. Merriam-Webster Dictionary. Technology. (2022). URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/technology>. (data zvernennia: 10.06.2022).
16. Samerski, S. (2019). Health literacy as a social practice: Social and empirical dimensions of knowledge on health and healthcare. *Social Science & Medicine*. Vol. 226, S. 1–8.
17. Shove, E., Pantzar, M., & Watson, M. (2012). The dynamics of social practice: Everyday life and how it changes. *Nordic Journal of Science and Technology Studies*, Vol. 1, S. 41–43. URL: https://acris.aalto.fi/ws/portalfiles/portal/31397450/The_dynamics_of_social_practice.pdf

Kuzmin V., Kuzmina M., Balukhtina O., Barshatska H., Shcherbyna S. Sociological and psychological-pedagogical technologies in practical social work

The aim of the article is to reveal the question of the content, potential and logic of the functioning of modern sociological and psychological-pedagogical technologies in practical social work. The practice of social work is targeted, case-based professional application of values, principles and methods of sociology, social pedagogy and social psychology. Theoretical and practical developments of these sciences are the basis for successful social practice, which primarily consists in effective social management. Successful application of theoretical knowledge in the context of social practice is transformed into a technology that has some universality of action with a high guarantee of successful application, provided that proper implementation techniques are followed. It was found that the use of sociological and psychological-pedagogical technologies in practical social work ensures the implementation of fundamental functions: social diagnostics (within this function, sociological technologies play a key role), social therapy, social rehabilitation, social prevention and social counseling. Social work practice means a professional activity aimed at enhancing, protecting or restoring people's ability to function socially, whether or not it is disrupted by physical, environmental or emotional factors. This professional application of the current achievements of sociology, social psychology and pedagogy is aimed at providing appropriate and tangible social assistance to individuals and groups. The article notes the increase in efficiency due to the most integrated use of technology in the paradigm of social practice. The use of research technologies in combination with information and communication technologies, which is very important in today's digitalized society.

Key words: psychological and pedagogical technologies, social practice, social work, sociological technologies, technology of social work.

УДК 373-056.2/3:616.896

DOI href="https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.23">https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.23

Курєнкова А. В.

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ГЛОБАЛЬНОГО ЧИТАННЯ ТАН-СОДЕРБЕРГА ПРИ РОБОТІ З УЧНЯМИ ІЗ РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

У статті розглянуто теоретико-практичні питання застосування методики глобального читання ТАН-Содерберга при роботі з молодшими школярами з розладами аутистичного спектру. Висвітлено особливості даної методики та принципи (систематичність, послідовність; зв'язок із життям учнів; візуалізацію мови та мовлення; доступність; емоційна насиченість уроку) її побудови. Висвітлено основні компетентності методики (лінгвістична, лексична фонетична компетенція, граматична) ТАН-Содерберга. Охарактеризовано три основних структурних компоненти методики ТАН-Содерберга: «Коло», «ТАН-вправи-ігри», «Читання глобальним методом», «ТАН-історії». Визначено етапи підготовчої роботи до застосування методики глобального читання ТАН-Содерберга: первинний контакт, первинні навчальні навички, робота над вказівним жестом та жєстами «ТАК», «НІ», навчання глобального читання. Описано практику використання методики глобального читання ТАН-Содерберга при роботі з учнями молодшого шкільного віку з РАС. Висвітлено основні чотири теми з яких доцільно починати роботу з навчання «глобальному читанню» молодших школярів з розладами артистично спектру («Моя сім'я»; «Улюблена їжа»; «Тварини»; «Їжа для тварин»). Розкрито вимоги до оформлення зображень та фотографій при роботі за методикою глобального читання ТАН-Содерберга. Визначено послідовність дій при безпосередньому використанні методики «глобальне читання» вже для навчання учня з розладами аутистичного спектру читанню. Відзначено важливість уникнення стереотипів при роботі з картками учнів з розладами аутистичного спектру. Охарактеризовано уміння, що формуються під час роботи за методикою глобального читання ТАН-Содерберга: співвідносити слова, представлені тематичних конвертах, з картинками та прочитувати ці слова; виконувати завдання відповідно до відпрацьованого алгоритму тощо.

Ключові слова: розлади аутистичного спектру, методика глобального читання ТАН-Содерберга, учнів з РАС, молодші школярі з РАС.

Сьогодні проблема розповсюдженості розладів аутистичного спектру (РАС) набула колосального значення, оскільки з кожним роком у світі збільшується кількість дітей з цим порушенням. Ці тенденції вимагають пошуку нових систем та підходів до корекційно-розвивальної роботи з дітьми визначеної нозології. Сучасні світові тенденції інтеграції осіб з РАС у суспільство вимагають від інклюзивної освіти їх всебічного розвитку. Основним засобом інтеграції, як відомо, виступає комунікативна діяльність. У багатьох дослідженнях зазначається, що порушення комунікативних умінь дітей з РАС відбувається ще на рівні становлення невербальної комунікації.

Мета статті полягає у висвітленні практики використання методики глобального читання ТАН-Содерберга при роботі з учнями із розладами аутистичного спектру.

Проблемою складних мовленнєвих порушень, у тому числі і у дітей з раннім дитячим аутизмом займалися і займаються як зарубіжні, так і вітчизняні вчені Л. Каннер, С. Конопляста, В. Лебединський, Т. Морозова,

Наукове видання

**НАУКОВИЙ ЧАСОПИС
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи

Випуск 88

Матеріали подані мовою оригіналу

Шеф-редактор – В. П. Андрущенко

Головний редактор серії – В. М. Слабко

Відповідальний редактор серії – Л. Л. Макаренко

Технічний редактор – Т. С. Меркулова

Верстка – С. Ю. Калабухова

Підписано до друку 30.06.2022.

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 30,46. Обл.-вид. арк. 34,68.

Замов. № 1022/426. Наклад 300 прим.

Віддруковано з оригіналів

Друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1

Телефони +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.

Scientific edition

**NAUKOWYI CHASOPYS
NATIONAL PEDAGOGICAL DRAGOMANOV UNIVERSITY**

Series 5. Pedagogical sciences: reality and perspectives

Issue 88

Materials submitted in the original language

Editorial Director – V. Andrushchenko

Editor-in-chief of series – V. Slabko

Executive editor of series – L. Makarenko

Technical editor – T. Merkulova

Layout designer – S. Kalabukhova

Signed for publication 30.06.2022.

Format 60x84/8. Typeface Times New Roman.

Offset paper. Digital printing. Probation print sheet. 30,46. Published sheets. 34,68.

Order No. 1022/426. Print run of 300.

Printed on the basis of originals

Printing House – Publishing House «Helvetica»

6/1 Inglezi, Odessa, 65101

Phone +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Certificate of the subject of publishing business

DK No 7623 dated June 22, 2022